

Ормузкият проток – главен път за ресурси и конфликти

Поля Желязкова - УНСС

Ормузкият проток е един от най-важните водни пътища в света и играе ключова роля за транспортирането на нефт от региона на Персийския залив. Според данни от Energy Information Administration (EIA) за 2018 г. през него всеки ден преминават средно 21 милиона барела с нефт, което е около 21% от глобалното потребление на петрол. Освен за транзита на нефт Ормузкият проток играе важна роля и за износа на втечнен природен газ (LNG) от най-големия световен доставчик на тази суровина – Катар. Спрямо своето географско положение протокът свързва крайно различни по политическа ориентация, богатство и военни възможности страни като Саудитска Арабия, Иран, ОАЕ, Кувейт и Ирак. Освен това на неговата територия се преплитат икономически и геополитически интереси на някои влиятелни международни играчи. Така Ормузкият проток се превръща в невралгичната точка на Персийския залив.

През май месец Саудитска Арабия съобщи, че върху два нейни петролни танкера е извършен умишлен саботаж във водите на Ормузкия проток. Нападенията продължиха и през юни, когато бяха засегнати танкери, превозващи петрол, сред които омански, норвежки и японски. Тези инциденти в Ормузкия проток доведоха до нестабилност в цените на петрола и в безопасността на корабоплаването.

Моментът, в който атаките получиха медийно внимание, САЩ обвиниха Иран, че носи отговорност за извършените атаки. От своя страна, британците задържаха в Гибралтар иранския танкер “Grace 1” или “Adrian Darya 1”, по обвинение че Иран ще транспортира своя нерафиниран петрол към Сирия. В отговор на това ирански революционни гвардейци арестуваха шведския танкер, плаващ под британски флаг, “Stena Impero”. Според властите в Техеран танкерът е бил превзет от катери и хеликоптер на Иранската революционна гвардия, защото е отказал да се обозначи пред властите и е изключил транспондера си, след като е ударил иранска рибарска лодка. В края на юли британският външен министър Джереми Хънт обвини в пиратство Иран и започна да търси подкрепа за водена от Европа мисия за защита на мореплаването, за да гарантира свободното преминаване на кораби през Ормузкия проток. САЩ обявиха още през юни началото на “Операция часови”, с която да се гарантира безопасното корабоплаване в района на Персийския залив, и призоваха съюзниците си да се присъединят към нова международна военноморска “коалиция на желаещите”, подобна на тази от инвазията в Ирак през 2003 г., която да охранява водите около Иран и Йемен. Тези събития доведоха до влошаване на отношенията между Великобритания и САЩ с Иран, като Иран заплаши да затвори Ормузкия проток.

В началото Южна Корея бе единствената държава заявила участие в “Операция часови”. Обяснение за това може да се търси в сремежа на Сеул да разчита и в бъдеще на САЩ за възпиране на милитаристичната политика на Северна Корея, както и за предотвратяване на севернокорейските ядрени амбиции. Япония изрази готовност да подкрепи САЩ поради огромната си собствена зависимост от вноса на втечнен природен газ. До 23 юли Великобритания индивидуално бе предложила европейска мироопазваща военноморска

операция в района, но след задържането на британския танкер Лондон обяви, че ще се присъедини към "Операция часови".

През месец август настъпи повратна точка в изострящото се напрежение с изненадващото включване на Китай към американската коалиция. Според някои политици това е дипломатическа игра, но може и да се твърди, че китайското включване цели да предотврати евентуални икономически загуби. В Близкия Изток няма китайски военноморски бази, които са нужни като гарант за сигурността. Не само това, но и Китай получава петрол от Залива и след последните събития застрахователните цени за доставките поскъпват (за китайската страна със 101%).

Русия заяви позиция за необходимостта от решаване на проблемите в Ормузкия проток чрез диалог и за гарантиране на свободата на корабоплаването. Нейните интереси в региона са, от една страна, геополитически, а от друга – заради цените на енергоносителите. Русия добива най-скъпия петрол и ако цената му започне да спада, тя ще започне да губи финансови средства.

Арабските съюзници на САЩ в района на Персийския залив нямат военния потенциал да се включат в американската операция. За разлика от Саудитска Арабия, по-малките арабски държави в района нямат ВМС или системи за противоракетна отбрана, за да се защитят от потенциална военна заплаха от Иран. Саудитска Арабия и ОАЕ са стратегически важен партньор за САЩ, защото при евентуален конфликт или затваряне на Ормузкия проток те единствени имат тръбопроводи, които да доставят суров нефт извън Персийския залив.

Израел обяви своето присъединяване към коалицията в началото на август. Лансираната от САЩ мисия отговаря на стратегическите интереси на еврейската държава, сред които са противодействието на Иран и укрепването на връзките със страните от Персийския залив. Израелското включване бе посрещнато със заплахи от командващия ВМС на Корпуса на гвардейците на Ислямската революция (КГИР), контраадмирал Али Реза Тангсири, за морска война и задържане на всякакви чуждестранни плавателни съдове.

Що се отнася до съставянето на съответната коалиция от САЩ, държавата Иран я възприема като преднамерен опит да бъде нанесен удар върху държавните ѝ интереси. Иран определя американските действия като целящи да дестабилизируют региона и да насадят иранофобия. Напрежението между двете държави започна да ескалира още с излизането на САЩ от ядреното споразумение от 2015 г. и особено с предположенията, че Иран е обогатявал уран в нарушение на ядрената сделка, в следствие на което САЩ започнаха да прилагат своята тактика на "максимален натиск" с нови санкции.

Германия отхвърля политиката на "максимален натиск" и отказва да се присъедини към "Операция часови". Другият европейски лидер – Франция – застава зад немската позиция, като и двете държави считат, че ядрената сделка не следва да се разваля. От друга страна, консолидираното европейско мнение се губи. Това се дължи на факта, че ЕС отново е резервиран и създава впечатлението, че липсва като глобален играч на международната сцена.

Независимо от позициите, които защитават въввлечените играчи, и от обвиненията, които отправят помежду си, събитията през май и юни в Ормузкия проток оказаха своя глобален икономически отзвук.

Първоначално застрахователните **премии** за Ормузкия проток се повишиха средно с 10% вследствие от инцидентите с танкерите и някои търговци решиха да не поемат риска да плават през него. Това оказва **влияние върху местните икономики** на държавите от Персийския залив, които разчитат на водния път да внесат всякакви стоки – от пшеница до коли, като три от тях, Бахрейн, Кувейт и Катар, нямат друг излаз на море.

В случай, че се затвори Ормузкия проток, както Иран заплашва, една трета от световния петрол ще трябва да намери друг път до рафинериите и потребителите. **Доставките**, от една страна, ще бъдат забавяни, а от друга – разходите ще са по-високи (След скорошната атаката върху двете петролни съоръжения на Саудитска Арабия в Абкайк и Хиджра Хурайс **цените** на петрола се очаква да достигнат ръст от \$10 за барел).

Ако ли развоят на събитията доведе и до прекъсване на пътя на втечненения природен газ (ВПГ) през Ормузкия проток, то най-вероятно последствията биха били следните: първо, ВПГ ще бъде пренасочен към пазари, които могат да платят най-много за него, тъй като достъпът му ще е ограничен и следователно цената му ще е по-висока. Второ, страните, които имат досег до алтернативен източник на газ, било то вътрешно производство, съхранение или тръбопровод, ще се пренасочат към него, защото той ще бъде по-лесен и по-евтин за доставяне в сравнение с ВПГ. Трето, потребителите, които могат да заменят горивата или да ограничат потреблението им, ще го направят.

Отношенията между САЩ и Иран са ключови, тъй като те са главните актьори в създалия се конфликт в Ормузкия проток и от тях зависи дали ще се стигне до нова танкерна война. До този момент позициите и на Иран, и на САЩ са, че не искат да се стига до военни действия, макар че САЩ заявиха, че ще изпратят войски за отбрана на Саудитска Арабия след атаката върху рафинериите ѝ, за която бяха обвинени шиитските бунтовници – хути, подкрепяни от Иран. По един или друг начин и двете държави разполагат с военни способности, с които могат да нарушат стабилността на международната сигурност.

Изострянето на противоречията в Ормузкия проток заслужава вниманието на анализаторите и политиците, защото последствията от развитието на сблъсъка влияят както на доставките и цените на петрола, така и на международната сигурност. Ще се стигне ли до нова танкерна война, ще се влошат ли отношенията между главните актьори и с това ще се нарушат ли сключените между тях договори – все въпроси, които засягат глобалната сцена и чиито отговори се крият в Ормузкия проток. Отчитайки интересите на отделните играчи, не считам, че създалата се ситуация може да бъде използвана като повод за преки военни действия между Иран и водената от САЩ коалиция. Като пример за това можем да вземем предвид факта, че вече и “Grace 1”, и “Stena Impero” са освободени, което ни показва, че играчите възнамеряват да разрешат конфликта на базата на преговорите и намаляване на напрежението. Мисля, че основната цел на създалата се несигурност от май месец насам във водите на Ормузкия проток е да се повлияе на цените на петрола. Според данни от ЕІА цената на суровия петрол се е вдигнала с 10 % от май месец т.г. Като цяло ситуацията на Ормузкия проток от май месец не засяга пряко България, което не означава, че не трябва да се правят по-дългосрочни анализи и прогнози. Развитието на новите технологии превръща втечнения газ в конкурентен на традиционния газ, доставян през тръбопроводи. Може да се разсъждава за бъдеща диверсификация на снабдяването, като не следва да се изключва априори снабдяване и от Катар. Повишаване на цените на втечнения газ в резултат на

събитията като тези от м. май ще направи доставките скъпи, а оттам и неефективни за България.

Източници:

- 1) <http://iconomist.bg/99416-%D0%95%D0%A1-%D0%BF%D0%BE%D0%B4-%D0%BA%D1%80%D1%8A%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%BE%D0%B3%D1%8A%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%A1%D0%90%D0%A9-%D0%B8-%D0%98%D1%80%D0%B0%D0%BD>
- 2) https://dnes.dir.bg/svyat/iran-zaplashva-da-potopi-izraelski-korabi?fbclid=IwAR2HArE-HSNhc5d505R4baxUvnuTx-_qt1LqHdDsILWV-Nm8RYwgAG3Njj8
- 3) <https://www.csis.org/analysis/how-would-global-gas-cope-hormuz-closure?fbclid=IwAR0VihKkm3FtNIMbisOWeDj8lDzj1XB02YdDHbWVir9QZPdsC-fOt5cciZE>
- 4) <http://iconomist.bg/99036-%D0%98%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B7%D0%B0-%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B5%D1%80>
- 5) "The Gulf crisis"; списание "The Economist", section "Middle East and Africa"; 27.07.2019
- 6) <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=39932>